

Stanko Kos

OSNOVNI ZAKON KATOLIČKE CRKVE

Vijest o izradi nacrtu osnovnog zakona Katoličke Crkve izazvala je u svijetu, pa i u samoj Crkvi živo zanimanje. Postoji već prilična bibliografija, u kojoj su došla do izražaja razna, među sobom sasvim oprečna mišljenja, i o prikladnosti, pa i o samoj mogućnosti takvog zakona, te o stvarnim nacrtima, koji su dosad izrađeni.¹

1. Hijerarhija daje primjedbe na nacrt osnovnog zakona

Pred kraj zasjedanja Druge sinode biskupa u Rimu podnio je kardinal Pericle Felici, predsjednik Papinske komisije za obnovu Zbornika kanonskog prava, sakupljenim ocima izvještaj o radovima na izradi osnovnog zakona i o primjedbama na taj nacrt, koje su do 28. listopada 1971. stigle Komisiji. Do tog je vremena stiglo 1313 odgovora, od kojih se 7 zbog nejasnoće nije moglo pravo svrstati. Biskupima čitave Katoličke Crkve, kojima je poslan na proučavanje nacrt osnovnog zakona, bila su postavljena dva pitanja, od kojih prvo glasi:

Smatrate li prikladnim da se za čitavu Katoličku Crkvu pripravi jedan osnovni zakon u kojem bi bili sadržani osnovni propisi?

Od primljenih odgovora: potvrdnih (*placet*) bilo je 593, tj. oko 45⁰/₀; potvrdnih uz stanovite preinake (*placet iuxta modum*) bilo je 462, tj. oko 35,2⁰/₀; niječnih (*non placet*) ima 251, tj. oko 19,8⁰/₀.²

Što se tiče raspravljanja o samoj mogućnosti osnovnog zakona u Katoličkoj Crkvi, iz prikupljenih podataka proizlazi da većina onih koji su službeno pozvani da dadnu svoje mišljenje o toj stvari smatraju da je moguć takav zakon i da je prikladno da se radi na njegovoj formalnoj

¹ Opširnu bibliografiju donosi G. CAPRILE, *Il progetto di 'Legge fondamentale della Chiesa'*, u *La Civiltà Cattolica* 122/1971/vol. 3., str. 288—293.

² Usp. *Comunicazione del Card. Felici sul progetto di una 'Legge fondamentale della Chiesa'*, u *L' Osservatore Romano* 111 (1971), br. 254., str. 3.

izradi. Zato Komisija kojoj je povjeren taj rad nastavlja prikupljanje mišljenja i primjedbi, da bi, razmotrivši ih i odvaguvši njihovu vrijednost, sastavila nacrt, koji će većina prihvatiti i koji će zatim podastrijeti vrhovnoj vlasti u Crkvi, Namjesniku Krista Gospodina, da učini ono što bude smatrao da je najbolje za dobrobit Kristove Crkve.

2. Nastanak i razvoj zamisli osnovnog zakona u Crkvi

Papa Pavao VI., potaknut zahtjevom nekih saborskih otaca, govoreći 20. studenoga 1965. članovima i savjetnicima Papinske komisije za obnovu Zbornika kanonskog prava, postavlja pitanje: Ne bi li bilo prikladno učiniti zajedničku i osnovnu zbirku, koja bi sadržavala ustavno pravo Crkve (*ius constitutum Ecclesiae*)?³

Nakon tog govora sastaje se u punom broju Komisija kardinala članova dne 25. studenoga 1965., koja se složila u tom da se sastavi osnovni zakon ili ustav Crkve, koji će ista komisija dalje proučavati.⁴

Prvi nacrt, koji je podastrt 26. srpnja 1966., nosi naslov: Prvi nacrt prijedloga osnovnog Zbornika Crkve (*Prima quaedam adumbrata propositio Codicis Ecclesiae fundamentalis*). Prema mišljenju Središnjeg skupa savjetnika komisije za obnovu Zbornika kanonskog prava na osnovni zakon bi spadalo da pruži pravi (*genuinus*) pojam ili sliku Kristove Crkve; zato treba da bude ne samo pravne, nego i teološke naravi, tako da svi mogu upoznati što je Crkva, kakvo ima ustrojstvo ukoliko je Božja ustanova i na kojim osnovnim istinama počiva. Taj pojam Crkve mora biti u skladu s naukom ekumenskih crkvenih sabora, osobito Drugog vatikanskog sabora, koji Crkvu opisuje kao Božji narod. Taj zakon morao bi izraziti udio svih članova u Crkvi i njihova prava. Osim toga, morao bi opisati odnose koji treba da postoje između Crkve i ljudskog društva.⁵

Tu zamisao Komisije treba promatrati suvislo, tj. kao uokvirenu u ograde ljudskih mogućnosti, imajući na umu da je Crkva otajstvo, a ta činjenica sigurno naznačuje granice koje treba imati na pameti uvijek kad se ljudskim riječima želi izraziti nadnaravna stvarnost.

Drugi nacrt, koji je dovršen 3. travnja 1967., nosi naslov: Osnovni zakon Crkve — Drugi nacrt prijedloga (*Lex Ecclesiae Fundamentalis — Altera quaedam adumbratio propositionis*). Dana 27. travnja 1967. ustanovljena je posebna komisija savjetnika, kojoj je povjeren rad na usavršavanju nacrtu prema primjedbama savjetnika Središnjeg skupa. U izradi zakona mora se uzimati u obzir također nauka stare predaje, koja pokazuje kakav je oblik dobivalo u crkvenom životu ono što je božanskog ustanovljenja.⁶ Ustrojstvo Crkve jest hijerarhijsko.⁷ Osnovni zakon ima biti

³ Usp. *Acta Apost. Sedis* 57 (1965), str. 985.

⁴ Usp. *Acta Commissionis III*, u *Communicationes* 1 (1969), str. 114.

⁵ Usp. Navedeno mjesto, str. 114 s.

⁶ Usp. Navedeno mjesto, str. 115.

⁷ Usp. *Acta Commissionis I*, u *Communicationes* 2 (1970), str. 87.

isprava, koja mora sadržavati pravila zajednička svim Crkvama; pravila koja izražavaju temelj jedinstva u zakonitoj različitosti; isprava koja izražava osnovno vidljivo ustrojstvo Crkve. Očito je da prvotna norma osnovnog zakona Crkve mora biti Božja objava.

Prema nakanama kodifikatora zamisao osnovnog zakona uvjetovana je samom sviješću i spoznajom koju Crkva sada ima o sebi. No kao što je svijest Crkve otvorena razvoju i neprestano na putu novih otkrivanja vlastitog unutrašnjeg bogatstva, u tom istom smislu ostaje otvoren osnovni zakon Crkve naknadnim usavršenjima.

Na Prvoj općoj sinodi biskupa 3. listopada 1967. mnogi oci izraziše želju da se sastavi osnovni zakon Crkve. Kardinal Pericle Felici zatražio je pomoć od sinodalnih otaca za taj pothvat. U listopadu 1969. isti kardinal naviješta završetak rada na obrascu osnovnog zakona, koji je zatim poslan na uvid kardinalima Komisije za obnovu Zbornika, članovima Sv. Zbora za nauk vjere i Međunarodnoj teološkoj komisiji. Uzevši u obzir primljene primjedbe, obrazac se preuđešava i preuđešeni tekst poslan je 10. veljače 1971. svim katoličkim biskupima na proučavanje.⁸

3. Da li je pojam osnovnog zakona Crkve novost?

Dovoljno je pogledati u djela nekih autora koji su pisali prije Drugog vatikanskog sabora ili još prije obznane Zbornika kanonskog prava, da se uvjerimo da pojam osnovnih zakona ili ustavnog prava Crkve u svojoj biti nije nikakvo poslijesaborsko iznašašće u pravnoj crkvenoj znanosti.

D. Bouix govori o ustavnom pravu Crkve (*De iure Ecclesiae constitutivo*) i kaže: Ustavnima nazivamo u Crkvi ona prava koja slijede iz samog božanskog ustanovljenja Crkve, na kojima se kao na temelju izgrađuje preostala zgrada čitavog crkvenog prava.⁹

Joseph Hollweck piše o ustavu Crkve (*Verfassung der Kirche*) i obrađuje osnovna pitanja nauke o Crkvi.¹⁰

F. X. Wernz kaže: Pod imenom ustavnog ili osnovnog prava Crkve razumijevaju se odredbe ili zbir božanskih zakona kojima se određuje sastav Crkve (tj. vlast i njezin nosilac) kao savršenog društva.¹¹

⁸ Usp. *Comunicazione del Card. Felici sul progetto di una 'Legge fondamentale della Chiesa'*, u *L' Osservatore Romano* 111 (1971), br. 254, str. 3.

⁹ D. BOUIX, *Institutiones Iuris Canonici*, Tractatus de principiis iuris canonici, Parisiis 1882³, str. 497.

¹⁰ JOSEPH HOLLWECK, *Lehrbuch des katholischen Kirchenrechts*, Freiburg im Br. 1905², str. 18—55; 197.

¹¹ F. X. WERNZ, *Ius decretalium VI*, Romae 1905, br. 50.

Simon Aichner raspravlja o osnovnom pravu Crkve (*ius fundamentale*). To je ono pravo koje je sam Krist Gospodin u Crkvu usadio i zato je osnovica onih prava koja nadodaje crkvena zakonodavna vlast. To se pravo naziva i ustavnim (*constitutivum*), jer je započeto ustanovljenjem Crkve i pranja uz nju nerazriješivim vezom.¹²

Slično se izražavaju Felix Cappello¹³ i Alfredo Ottaviani.¹⁴

Pierre Andrieu-Guitrancourt opširno izlaže svoju misao: Ako se proučavaju Gracijanov Dekret, ili predašnje zbirke, ili Dekretali ili Zbornik kanonskog prava i sve druge zbirke, bilo one službene, bilo privatne, razabire se da u Crkvi postoji skup zakona koji su tako osnovni da ih nikakva ljudska vlast ne može ukinuti ili oprostiti od njih. Osim zakona koji najavljuju novi poredak pravednosti i ljubavi, a koje je objavio Gospodin, to su u prvom redu zakoni koji izražavaju kršćanske dogme i općenitu organizaciju Crkve; jedinstvo kršćanskog društva; prvenstvo Petrovo i puninu njegove vlasti; dostojanstvo i upravljanje njegovih nasljednika nad čitavim crkvenim tijelom; rezidencijalni episkopat; svećeništvo; sakramenti i općenito sve mjere koje treba primijeniti u službu odredaba koje je Krist dao izričito ili samo uključno.¹⁵

Prema Iosephu Ferrante unutrašnje ustavno pravo radi o sastavu Crkve i vlasti, o pravima i dužnostima podložnika i ravnatelja. To se pravo velikim dijelom temelji na božanskom pravu, no ima i ljudskog prava. Zato i jest to pravo djelomično nepromjenljivo.¹⁶

Tako dolazimo do trenutka kad se pomišlja na izradu osnovnog zakona Katoličke Crkve, koji bi to bio i formalno, a ne samo materijalno, kao dosad. Osnovni zakon Crkve neće biti drugo što negoli sustavno izrađen i raspoređen skup osnovnog prava, izražen riječima i od nadležnog crkvenog autoriteta službeno proglašen takvim. Ipak se u naše vrijeme postavlja pitanje mogućnosti osnovnog zakona Crkve.

4. Osnovni zakon Kristove Crkve jest moguć?

Mišljenja

Uzbudjenje izazvano neslužbenim objavljivanjem teksta Nacrta osnovnog zakona moglo je učiniti za trenutak utisak kao da je sva javnost protiv zamisli osnovnog zakona u Crkvi. Međutim, ipak nije tako. Osim statističkih podataka, koji više pogoduju zamisli sastavljanja osnovnog zakona, napisan je i niz članaka i osvrtu u kojima se zastupa ne samo mogućnost jednog takvog zakona nego i prikladnost njegova donošenja.

¹² S. AICHNER, *Compendium Iuris Ecclesiastici*, Brixinae 1915¹², str. 65.

¹³ Usp. F. CAPPELLO, *Summa Iuris publici ecclesiastici*, Roma 1954⁶, str. 22 s.

¹⁴ Usp. A. OTTAVIANI, *Institutiones Iuris publici ecclesiastici I*, 1958⁴, str. 11.

¹⁵ P. ANDRIEU-GUITRANCOURT, *Introduction a l'étude du Droit en général et du Droit Canonique contemporain*, Tours 1963, str 930.

¹⁶ J. FERRANTE, *Summa Iuris constitutionalis Ecclesiae*, Romae 1964, str. 53.

A) Benito Gangoiti raspravlja o pojmu osnovnog zakona i razmatra njegovu primjenljivost na Crkvu:

1. Osnovni zakon uzima se u tri značenja:

a) Osnovni zakon u bitnom ili ontološkom smislu označuje osnovni sustav ili bitne čimbenike organizacije političkog ili religioznog društva, na koje se oslanjaju svi drugi čimbenici. Danas ima svako društveno tijelo svoj oblik, koji se sastoji od dva niza čimbenika, bitnih i nebitnih.

b) Osnovni zakon u zakonskom smislu sastoji se u organiziranoj cjelokupnosti zakona ili u ustavu.

c) Osnovni zakon u smislu stvarajućeg uzroka. Da bi ustav ili osnovni zakon zadobio svoje društveno postojanje, potrebno je da postoji uzrok koji posjeduje odgovarajuću vlast donošenja ustava ili osnovnog zakona. To su ustavotvorne skupštine ili pojedinac zakonodavac.

2. Da u Crkvi postoji osnovni zakon u ontološkom smislu, dokazuje njezino ustavno pravo (*il Diritto costituzionale*). Nauka o Crkvi i teologija prava govore nam da se u Kristovoj Crkvi jasno razlikuju skup bitnih počela koja je dao sam Krist ustanovivši Crkvu od pridošlih počela, koja su nadodana tijekom povijesti.

Osim postojanja osnovnog zakona u ontološkom smislu veoma je prikladno da Crkva stvori osnovni zakon u zakonskom smislu, tj. da formalno sabere u jedan službeni dokument ono što materijalno postoji u Crkvi i što je sačinjava. Razlozi prikladnosti su slijedeći:

a) Osnovni zakon je polazište i osnovica svih drugotnih zakona. Da bi se mogao stvoriti dobar sustav drugotnih zakona, neophodno je potrebno dobro poznavati i odrediti prvotni, tj. osnovni zakon.

b) Osnovni zakon je uzorak drugotnih zakona. Zato je potrebno dobro poznavati uzorak, da se mogne dobro oblikovati drugotni zakonik.

c) Dinamički značaj osnovnog zakona Crkve treba da uskladi, ujedini, oplodi i osnaži duhom čitav sustav drugotnih zakona. Osnovni zakon treba da nosi i uzdržava (*substare, sustentare*) u pravnom postojanju sav sustav drugotnih zakona.

d) Osnovni zakon je smjerokaz prema kojemu se orijentira sustav drugotnih zakona, koji moraju služiti svrhama osnovnog zakona. Sustav drugotnih zakona mora biti razmjernan s osnovnim, osobito s obzirom na svršnost, a ta je: spasenje ljudi. Da bi se to moglo ostvariti, neophodno je potrebno dobro poznavanje osnovnog ustava Crkve.¹⁷

B) Johannes Günter Gerhartz kaže da osnovni zakon u Crkvi treba razumjeti kao osnovni poredak crkvenog zajedništva, koje živi od propovijedi na gori i od apostolskog naviještanja i zamišlja se kao osnovica za razne pravne sustave u Crkvi te predstavlja osnovni red društvenog djelovanja članova u Crkvi.

¹⁷ B. GANGOITI, *Necessità e contenuto della legge fondamentale della Chiesa*, u *IDOC Internazionale* 2 (1971), br. 12—13, str. 44—53.

U Crkvi postoji već više od tisuću godina djelomično napisan i nenapisan ustav u smislu jednog pravnog poretka po kojem je ona ustrojena kao društvena tvorevina i koji u osnovnim crtama usmjerava njezino djelovanje. To je materijalno ustavno pravo. Kad se ta stvarnost izrazi pravnom ispravom, tada ćemo imati formalno ustavno pravo.¹⁸

C) Alexander Dordett smatra da je promašen svaki pokušaj kojim bi se htjelo pravno obuhvatiti Crkvu u njezinoj cjelokupnosti kao otajstvo spasenja. No to sociološki ne isključuje da Crkva bude pristupačna jednom uređenju. Važno je da se osnovni zakon ne shvati kao nešto središnje i najvažnije u Crkvi te da se uvijek oslanja na teologiju.¹⁹

5. Osnovni zakon Kristove Crkve nije moguć? *Mišljenja*

A) Giuseppe Alberigo, profesor povijesti na sveučilištu u Bologni, iznosi poteškoće protiv same zamisli ustavnog zakona u Crkvi:

1. Na Drugom vatikanskom saboru Katolička Crkva ponovno je otkrila nezamjenljivo prvenstvo Krista u Crkvi. Prema tome, kako je moguće misliti da kršćani dadnu sebi jedan ustavni zakon koji ne bi bio sam Krist?

2. U evropskoj i sjevernoameričkoj povijesti posljednjih 200 godina govor je o ustavu, tj. o skupu pravila kojim jedna skupina ljudi, nakon izvršene revolucije, želi osigurati novo političko i društveno uređenje u svojim temeljnim počelima. No dinamika toga tipa posve je strana Crkvi s obzirom na njezinu narav. Nisu kršćani oni koji dogovorno stvaraju Crkvu, nego je Otac taj koji po Duhu Svetom skuplja svoje u zajedništvo. Upravo to je ono što je Sabor naznačio kao otajstvo Crkve, a to je apsolutno nespojivo sa zahtjevom za pravnim izražajem.

3. Sjetimo se da je u Katoličkoj Crkvi sve do uoči Drugog vatikanskog sabora, tj. sve do šezdesetih godina, prevladavao piramidalan pojam Crkve. Na vrhu je stajao Papa, zatim biskupi, svećenici i napokon krštenici. Stavimo li se na to bitno vrhunačko i hijerarhijsko poimanje Crkve (*ecclesiologia verticistica*), nije nemoguće zamisliti da se takva Crkva može izraziti govorom i pravnim strukturama. Pa ipak, ni u tim vremenima nitko nije nikad pomišljao na to da se izradi ustav Crkve.

U posljednjih deset godina, kad je ponovno otkrivena Crkva kao zajednica s Kristom i kršćana među sobom, kao stvarna nada spasenja u poslušnosti Kristu, zar ima smisla podržavati mišljenje da ta Crkva mora sebi dati ustav? Nije li takav zahtjev u izravnoj suprotnosti s navedenim

¹⁸ I. G. GERHARTZ, *Bergpredigt und Grundgesetz*, u *Geist und Leben* 44 (1971), str. 382—391. — Usp. WILHELM BERTRAMS, *De praemissis et principiis Legis fundamentalis Ecclesiae*, u *Periodica* 60 (1971), str. 511—547.

¹⁹ A. DORDETT, *Zum Entwurf der 'Lex fundamentalis'*, u *Wort und Wahrheit* 26 (1971), str. 308—317.

otkrićem i ne želi li ga posve obesnažiti? Čovjek ima utisak da je na pomolu divovska mistifikacija. »Tako se cijela Crkva pojavljuje kao puk skupljen u jedinstvu Oca i Sina i Duha Svetoga« (Dogmatska konst. o Crkvi, br. 4). Kako bi bilo moguće prevesti u kanone gustoću tog izražaja?

Autor osjeća kako se protiv njega diže optužba nepodnošljivosti i nepomirljivosti prema crkvenom pravu i zato se brani od nje.

4. I sa stajališta povijesnog trenutka u kojem živimo čini se da je posve neumjesno govoriti o kakvom ustavnom zakonu Crkve. Svi primjećuju da se nalazimo u trenucima prijelaza. Razdoblje koje sada Crkva proživljuje jest vrijeme kretanja, traženja i obnove. U takvim okolnostima ustavni zakon bi mogao imati samo represivnu funkciju dinamizma, koji oživljuje Crkvu i u brojnim katolicima otvorio bi jedno razdiruće stanje trajnog prigovora savjesti.²⁰

B) Bernhard Häring pita: Dopušta li Evanđelje da Crkva uza nj posjeduje jedan sasma pravni osnovni zakon u kojem su društvena složenost, dogma i sakramenti definirani sasma pravnim formulacijama? Da li je dovoljno da se jednom sporednom rečenicom prizna da se samo po sebi razumije da je Evanđelje glavni zakon? Radi se o veoma opasnom, možda povijesno o najopasnijem pothvatu; Evanđelje i kerigmatsko pastoralne izjave Drugog vatikanskog sabora htjeti preobuču u sasma pravni osnovni zakon. Za slučaj pak da se ozbiljno pristupi izradi osnovnog zakona Crkve autor ipak daje čitav niz primjedbi koje bi po njemu trebalo uvažiti.²¹

C) Kod nas u Hrvatskoj, ukoliko se pisalo o osnovnom zakonu Crkve, iznosile su se protiv njegove mogućnosti uglavnom već navedene poteškoće.²²

6. Osvrt na razloge protiv mogućnosti osnovnog zakona Crkve

A) U ovom se prikazu namjerno suzdržavamo od promatranja raznih osvrti i primjedbi na nacрте osnovnog zakona Katoličke Crkve, koji su posve neslužbeno objavljeni protiv nakane i pristanka nadležne Komisije savjetnika. Papinska komisija za obnovu Zbornika kanonskog prava izjavila je da što god se proizvoljno objavi u svezi s njezinim radom nema ni službenog ni poluslužbenog značaja²³, i, prema tome, ona ni u kom smislu ne odgovara za to.

²⁰ G. ALBERIGO, *Una Costituzione per la Chiesa*, u *IDOC Internazionale* 2 (1971), br. 12—13, str. 40—44.

²¹ B. HÄRING, *Kirchenrecht für eine stationäre Gesellschaft*, u *Wort und Wahrheit* 26 (1971), str. 265.

²² Usp. MARIJA GRGIĆ, *Osnovni zakon Crkve*, u *Glas koncila* 10 (1971), br. 14., str. 13; *Vjera nije konzerva*, u *Glas koncila* 10 (1971), br. 16 str. 7; *Kardinal Suenens o Osnovnom crkvenom zakonu*, — na istom mjestu.

²³ Usp. *Pontificia Commissione per la revisione del Codice di Diritto Canonico*, Avvertenza, u *L' Osservatore Romano* 112 (1972), br. 17, str. 1.

Nema sumnje da se mnogi od onih koji su dobili službeno na uvid nacrt osnovnog zakona u mnogočemu ne slažu s njime, pa i načelno u pitanju mogućnosti takvog zakona; no ipak to ne ovlašćuje nikoga od njih da prekorači granice povjerenja koje mu je iskazano, to više što se svakom takvom daje puna mogućnost da slobodno, odgovorno i iscrpno iznese svoja gledišta i preda ih nadležnoj Komisiji. To će radu Komisije mnogo više koristiti negoli jednostavno prihvaćanje ili odbijanje, kako to izjavljuju predstavnici Komisije. »Veoma su nam draga mišljenja, primjedbe, konstruktivne kritike, koje su biskupi već poslali ili će ih poslati Komisiji do 1. rujna 1971. No ne uspijevamo razumjeti ogorčenje, štoviše mržnju i neprijateljstvo, koje su neki u svojim spisima izrazili iskrivljujući nakane i sijući metež.«²⁴ Kardinal Felici, koji je inače veoma suzdržljiv i umjeren u izricanju nepovoljnih sudova, odgovarajući na primjedbu kardinala Königa, ne sumnja u to da su mnogi od tih dobro znali kako stvari stoje pa se, prema tome, ne može reći da su pisali dobronamjerno.²⁵

B) Navedeni razlozi ne dokazuju nemogućnost osnovnog zakona Kristove Crkve:

1. Tvrdnje da imamo jedini osnovni zakon, tj. Evanđelje, pa se, prema tome, isključuje mogućnost postojanja nekog drugog osnovnog zakona Crkve, ne uvjeravaju nas. Isto tako moglo bi se kazati da je Evanđelje, odnosno Sveto Pismo jedina teologija koja, prema tome, isključuje svaku drugu teologiju. A ako se stane na gledište da tako zapravo i jest, tada možemo mirno ustvrditi da se ni donošenje osnovnog zakona Crkve neće kositi s istinom da je Evanđelje jedini osnovni zakon Crkve. Crkva je stvarnost složena od unutrašnjih i vanjskih, nadnaravnih i naravnih, nevidljivih i vidljivih počela. Značajka Božjih djela jest da su skladna. Skladnost traži da vanjština bude koliko god je moguće vjeran izraz nutrine. Unutrašnje počelo i život Crkve jest Krist, njegovo Evanđelje, koje je unutrašnji osnovni zakon Crkve. Taj zakon je ljubav koja oživljuje Crkvu i kojoj sve drugo mora služiti; dok bi osnovni zakon, čija se mogućnost dovodi u pitanje, imao biti živi izvanjski odraz Crkve, koji, da bi bio takav, mora izrasti iz unutrašnjeg oblika i biti s njime u životnoj svezi te kao izraz ljubavi živjeti istim životom. Smatramo da postojanje takvog osnovnog zakona Crkve može dobro koegzistirati s unutrašnjim zakonom bez ikakva nepodnošenja.

2. Niti činjenica da je Crkva otajstvo, pa se zato ne može izraziti pravnim govorom, nije uvjerljiv razlog protiv mogućnosti osnovnog zakona Crkve. Taj zakon ne bi imao biti isključivo pravnog značaja; a poteš-

²⁴ Usp. *Il progetto di 'Lex fundamentalis' in una conferenza stampa di Mons. Onclin*, u *L' Osservatore Romano* 111 (1971), br. 152, str. 2.

²⁵ Usp. *Domande sullo schema della 'Lex fundamentalis'*, u *L' Osservatore Romano* 111 (1971), br. 257, str. 3.

koća sa strane otajstva nije takva da bi o njoj morao voditi brigu samo pravni poredak, nego svaka ljudska kategorija pa, prema tome, i teologija. Prema zvuku i smislu prigovora ne bi smjela postojati ni teologija Crkve jer i ona je samo ljudski izražaj nadnaravne stvarnosti, tj. otajstva, a ako postoji, ne izražava stvarnosti. Ipak uza sve to ne mislimo da je znanstvena teologija puki promašaj.

3. Nije Crkva ta koja stvara svoj osnovni zakon, nego ona izražava riječima ono što već živi u stvarnosti; kao što je i čitava napisana Božja objava izražavanje ljudskim riječima Božjih otajstava. I u tom će, među ostalim, biti razlika između osnovnih zakona država i Crkve.

4. Ne treba se bojati da će osnovni zakon biti središnja stvarnost u Crkvi, iako će u sebi sadržavati nesumnjivo mnogo toga što je doista središnje u Crkvi, ali ne, dakako, snagom ovog zakona, nego po samoj svojoj naravi. A ako se zbog toga svojstvo središnjosti prelije i na čitav osnovni zakon, takve se središnjosti zakona ne bojimo jer tu je zapravo Krist središte. On živi u Crkvi, a jedna manifestacija njegova života u Crkvi jest bez sumnje zakon. Prema tome, postojanje osnovnog zakona Crkve samo po sebi ne prejudicira istini da je naš zakon i središte Krist.

5. Činjenica da se prije nije pomišljalo na stvaranje osnovnog zakona Crkve dokazuje samo da donošenje toga zakona nije nešto apsolutno nužno za postojanje Crkve, što, uostalom, ne tvrdi nitko od zagovaratelja donošenja osnovnog zakona; no ništa ne dokazuje ni protiv prikladnosti, a pogotovo ne protiv mogućnosti takvog zakona u Crkvi. Ako se dopušta da postoji mnogostrani razvoj u Crkvi i da ona dolazi u mnogim stvarima do jasnijih spoznaja i do određenije i bistrije svijesti, zašto ne bi bio odraz toga razvoja i svijesti zamisao stvaranja osnovnog zakona? Ako se u mnogim drugim stvarima ne bojimo novosti, zašto da u ovoj stvari zaziremo od nje jer je novost, jer dosad nitko u Crkvi nije ni mislio na nju? Zašto da se u toj stvari vraćamo ili držimo embrionalnog stanja Crkve, kad ona nije više u tom stanju? Razvoj čovjeka donio je to da taj čovjek danas treba mnogo više i novih stvari koje nije trebao u prošlosti.

Osim toga: do 1918. godine Crkva nije imala Zbornika kanonskog prava u pravom smislu, a kodifikacija se pokazala veoma korisnom²⁶ po procjeni nadležnih stručnjaka i dobrih poznavalaca povijesti.²⁷ K tome treba dodati da dosad nikad nisu bila u Crkvi označena i jasno iznesena osnovna prava svih kršćana. Nije li to jedan od razloga da se odrede u kanonskom pravu?²⁸

²⁶ Usp. *Il progetto di 'Lex Fundamentalis' in una conferenza stampa di Mons. Onclin*, u *L' Osservatore Romano* 111 (1971), br. 152, str. 2.

²⁷ Usp. F. CLAEYS BONUAERT, *La part du Cardinal Gasparri dans la confection du Code de droit canonique*, u *Miscellanea in memoriam Petri Card. Gasparri*, 1960, str. 361—365. — F. Card. ROBERTI, *Il Card. Pietro Gasparri*, na istom mjestu, str. 40—43. — S. KUTTNER, *Il Codice di D. C. nella storia*, u *Apollinaris* 40 (1967), str. 11. — X. OCHOA, *Leges Ecclesiae post Codicem iuris canonici editae*, vol. 1, *Prolegomena*, str. VII. — Posve oprečno mišljenje izražava kod nas Marija Grgić na spomenutom mjestu u bilješki 22.

²⁸ Usp. bilješku br. 26.

6. Nije jasno zašto bi osnovni zakon Crkve kao takav morao imati funkciju represivnosti dinamizma, koji oživljuje Crkvu, a ne radije regulativnu funkciju, koja se na svim područjima priznaje i preporučuje, pogotovo kad se taj zakon ne shvaća kao nešto što će jedanput učinjeno zauvijek biti gotovo, nego kao nešto što će biti otvoreno usavršavanju. Uz to se postavlja pitanje: što se razumijeva pod dinamizmom života Crkve? Da li je taj dinamizam isto što i apsolutna sloboda, mitologizirana i sakralizirana; odgovornost i odrasla zrelost, koja ne priznaje drugog autoriteta i vlasti nego samu sebe? Uostalom, i unutar osnovnog zakona Crkve bit će mnogo mjesta za odgovorno i zrelo sudjelovanje u radu za dobrobit Crkve i društva, kao što je i dosad bilo za sve one koje je doista Kristov Duh poticao na posvemašnje predanje na službu bližnjega.

7. Kaže se da će osnovni zakon Crkve biti za mnoge katolike vrlo poteškoća i prigovora savjesti. Te poteškoće svakako neće proizlaziti iz samog zakona, nego iz pogrešno oblikovane savjesti. Tu nema drugog pameitnog i zaista ljudskog izlaza, nego proučiti ulogu objektivnog moralnog reda i Božje objave u oblikovanju savjesti, koja je sama po sebi, kao i duša, *tabula rasa*, budući da nemamo nikakvih urođenih ideja.

7. Zaključak

Po svemu sudeći, vrijeme radi u prilog donošenja osnovnog zakona Crkve. Javno mnijenje se sve više izjašnjuje za unutrašnju mogućnost i prikladnost takvog dokumenta u Crkvi. Ta isprava u svojoj razvojnoj fazi bit će vjerojatno jedinstvena i dosad najšira tribina konzultacija, koje su do sad postojale u svijetu. Neozbiljno bi bilo očekivati, a još više zahtijevati konzultaciju svakog pojedinog člana Crkve napose. Takav zahtjev bio bi praktički neizvediv i u manjim državama. Unaprijed je jasno da se ni uz najširu konzultaciju ne može stvoriti takvo djelo koje bi bilo tako savršeno da ne bi moglo biti savršenije ili takvo djelo s kojim bi svi zainteresirani bili zadovoljni, jer niti s Božjim djelima nisu svi zadovoljni.

Međutim, u razvojnom razdoblju izrade osnovnog zakona Crkve, koje će, kako se čini, još potrajati, svatko tko smatra da ima kakvu zrelu misao o osnovnom zakonu ima načina da je priopći bilo samoj Komisiji ili pak nadležnim domaćim crkvenim vlastima. Ujedno svatko mora biti svjestan svojih ljudskih uvjeta te znati odgovorno i hrabro prihvatiti ono što donese nadležna konzultacija Crkve, ne odbijajući unaprijed pod izgovorom savjesti sve ono što se ne slaže s njegovim stavom.